

## Funkce tělesné kultury z hlediska socialistického způsobu života

Funkce tělesné kultury v socialistické společnosti jsou mnohostranné a řízení v této oblasti se stává součástí celkové sociální politiky sloužící člověku, uspokojování jeho potřeb, zdokonalování jeho osobnosti a zkvalitňování jeho způsobu života. Důkladem toho, že usměrňování rozvoje tělesné kultury je pojato do celkové politiky komunistické strany, jež určuje rozvoj sociálních vztahů, sfér a procesů, jsou i perspektivní směry vytyčené pro tuto oblast XV. sjezdem KSČ. Jsou vyjádřeny ve vazbě na potřeby výrazného posilování prvků socialistického způsobu života a jsou formulovány se zřetelem k potřebě účinnějšího využití tělesné výchovy a sportu jako nástrojů komunistické výchovy ovlivňujících harmonický rozvoj osobnosti, zvyšování společenské aktivity a angažovanosti občanů, kulturní využití volného času. Konkrétní opatření v této oblasti, jak zdůraznil generální tajemník KSČ, soudruh G. Husák, mají směřovat

- k širšímu rozvoji masové tělesné výchovy a sportu,
- k úspěšnější sportovní reprezentaci našeho státu,
- k zlepšení politickovýchovné práce, zejména v základních člancích tělovýchovného hnutí,
- k dořešení státní péče o tělesnou výchovu a sport.

Abychom našli efektivní prostředky a metody realizace vytyčených směrů, je nutno teoreticky osvětlit mnohostranné vazby tělesné kultury s různými stránkami života jak jednotlivého člověka, tak společnosti jako celku a komplexněji analyzovat její vnitřní strukturu i dynamiku vnějších a vnitřních vazeb. Na základě těchto poznatků bude pak možno určit konkrétní postupy vytváření podmínek pro účinnější proniknutí tělesné kultury

a jejích složek do způsobu života občanů, především mladé generace.

### Základní teoreticko-metodologická východiska zkoumání tělesné kultury jako sociální kategorie

Rozbor literárních pramenů [Libenský a kol. 1970; Milštejn 1966; Novikov, Matvejev 1966, 1967, 1976; Stráňai 1965; Trogsch 1962; Wohl 1961 a jiní] ukazuje, že dosavadní metodologický přístup k vysvětlování tělesné kultury v kategoriálním smyslu se vyznačoval převážně zkoumáním v jedné rovině, a to prohlubováním teoretických poznatků cestou shromažďování empirických dat o vnějších jevových stránkách tělesné kultury. Analyzovaly, systemizovaly a zobecňovaly se především určité empirické fakty o komponentech tělesné kultury. Pouze výjimečně se přistupovalo k prohlubování teoretických poznatků o podstatě tělesné kultury objasněním podstaty jiných společenských jevů složitějšího charakteru. Považujeme za nezbytné zkoumat podstatu tělesné kultury při souběžném uplatnění obou způsobů poznání, prohlubovat výzkum v obou rovinách ve vzájemné propojenosti.

Za další důležité metodologické východisko považujeme uplatnění a vzájemné propojení ontologického a gnoseologického aspektu. To znamená

- analyzovat genezi tělesné kultury jako reálně existujícího sociálního jevu,
- analyzovat genezi poznatků o její podstatě,
- konfrontovat výsledky obou analýz.

Jednou ze základních otázek *analýzy geneze tělesné kultury jako sociálního jevu* je objasnění podstatných determinant jejího vzniku a rozvoje. V teoretických pracích se setkáváme s názory, které od-

**Vývoji vznik tělovýchovných činností** výlučně od biologické potřeby pohybové aktivity pro normální vývoj a fungování lidského organismu. S těmito názory, opomíjejícími roli sociálně historických faktorů ve formování a rozvíjení lidských činností, nelze souhlasit, neboť jsou v zásadním rozporu s marxistickým pojmáním vztahu biologického a sociálního, s prioritou sociálního ve vývoji člověka jako společenské bytosti.

Teoretická analýza založená na marxistickým pojmáním determinující role práce ve vztahu k lidským činnostem ukázala, že přirozená potřeba pohybové aktivity znamenala pouze výchozí předpoklad pro formování tělovýchovných činností. Zároveň byla odhalena souvislost vzniku tělesných cvičení jako specifických prostředků působících na tělesný základ člověka s jeho přípravou na snadnější zvládnutí požadavků pracovní činnosti. V prvních etapách společenského vývoje byl totiž člověk vzhledem k svým životním podmínkám nucen vykonávat intenzivní fyzickou práci zaměřenou na ovládnutí okolní přírody, což vyžadovalo a realizovalo potřebu tělesné zdatných lidí. Ve svém prvopočátku byla tělesná cvičení totožná se strukturou pohybů pracovní činnosti. V důsledku rozvoje výrobních prostředků, společenského vědomí a narůstání společenských zkušeností se charakter tělesných cvičení postupně měnil, až došlo k jejich strukturnímu vyčlenění z pohybů pracovní činnosti. Poznání prospěšnosti tělesné přípravy jako součásti přípravy k činnosti zaměřené na ovládnutí přírody vyrostlo z procesu práce a kladné zkušenosti v tomto směru byly předávány z pokolení na pokolení. Materiální podmínky života společnosti je tedy nutno chápat jako historicko-ekologický základ vzniku tělesných cvičení, a práci, vědomí lidí a společenskévýrobní vztahy jako podstatné determinanty formování tělesné výchovy jakožto součásti výchovy a vzdělání [Novikov, Matvejev 1967, Wohl 1961 a jiní]. Nutno však zdůraznit, že dialektika vztahu mezi tělesnými cvičeními a tělesnou prací nespočívá v analogickém působení na fyzický základ člověka, ale v tom, že tělesná cvičení, která ve svém prvopočátku vznikla v procesu práce, se

stávají nezaměnitelným prostředkem přípravy k ní.

Při analýze geneze tělesné kultury je nutno mít na zřeteli podmíněnost procesu jejího formování v celostní systém společenskévýrobními vztahy a diametrální odlišnost charakteru jejího společenského postavení v různých sociálně ekonomických formacích. Tělesná kultura se v každé historické etapě mění a rozvíjí v závislosti na možnostech, které jí konkrétní společensko-ekonomická formace poskytuje. Současně v každé etapě absorbuje také progresivní hodnoty vytvořené lidstvem v této společenské sféře v předcházejících etapách. Týká se to především poznatků o fyzickém rozvoji a pohybovém zdokonalování člověka, materiálně technické základny, objektivně prověřených a osvědčených prostředků a metod tělesné výchovy, estetických tělovýchovných hodnot atd. Přístup, ideje a principy, na jejichž základě se tělesná kultura obsahově formuje a rozvíjí, závisí na sociálních silách, které ji organizují, zabezpečují a usměrňují v souladu s ekonomickými, politickými a sociálními zájmy a cíli [Matvejev, Novikov 1976, Merhautová, Joachimsthaler 1973, Strážnai 1965 a jiní].

V antagonistické třídní společnosti se rozdělení společenské práce do dvou sfér, postavení fyzické a duševní práce do protikladu a jejich přidělení různým společenským třídám a vrstvám odrazilo i v charakteru tělesné kultury a jejich základních složek. V širším měřítku se mohly uplatnit pouze ve výchově vládnucí třídy nebo privilegovaných skupin. V buržoazní společnosti — vzhledem k tomu, že pro většinu lidí je život v podstatě omezen na prostou reprodukci pracovní síly jako podmínky a potřeby rozšířené reprodukce kapitálu, jakož i na domnělé individuální uvolnění od životního stressu — využívá vládnoucí třída tělesné výchovy a sportu jako prostředků reprodukce práceschopnosti pracujících mas a jejich emociální kompenzace sociálních a ekonomických starostí každodenního života. Pro příslušníky vládnoucí třídy a některé jedince se stávají prostředky individuální zábavy a kompenzace nedostatků pohybové aktivity v důsledku civilizačních vlivů,

především technizace, nebo prostředky výdělečné činnosti.

Podrobná analýza geneze socialistické tělesné kultury ukazuje na celkovou kvalitativní přeměnu jejího postavení ve společenském životě, na změnu přístupu k její organizaci a řízení, na změnu zájmů, cílů a obsahového zaměření ve srovnání s tělesnou kulturou v předcházejících sociálně ekonomických formacích.

V socialistické společnosti, kde v důsledku odstranění soukromého vlastnictví výrobních prostředků byly likvidovány sociální rozdíly v přístupu ke vzdělání, získaly tělesná výchova a sport zcela nové postavení v systému komunistické výchovy a vzdělání. Pro svůj pozitivní přínos v oblasti výchovných, zdravotních, vzdělávacích a specifických tělovýchovných hodnot začaly být pojímány jako součást socialistické kultury. Vytvořením materiální, kádrové a institucionální báze pro zabezpečení tělovýchovných a sportovních činností se zformoval celostní systém tělesné kultury, spojený mnoha vazbami s různými sférami života společnosti.

Tělesná kultura jako celostní systém, charakterizovaný jednotou ideových a vědecko-metodických základů a jednotou organizací a institucí uskutečňujících a kontrolujících tělovýchovné činnosti obyvatelstva, se poprvé v historii zformoval v Sovětském svazu. Zde tělesná kultura prvně přestala být chápána jako soukromá záležitost nebo zájem určité sociální skupiny či třídy. Stala se vymožeností všeho lidu, dostalo se jí organického sepětí s komunistickou výchovou a socialistickou kulturou. Sovětský systém tělesné kultury nevznikl okamžitě, utvářel se v zápase se vším starým reakčním, co brzdilo výdobytky socialistické revoluce v oblasti výchovy, kultury a ideového uvědomování pracujících. Přes plynulost rozvoje sovětského systému tělesné kultury lze v procesu jeho formování vyznačit několik charakteristických etap, podmíněných zákonitostmi etap budování socialismu a odrážejících rozvoj možností socialistické společnosti v péči o člověka i vlivy vnějších, mezinárodních souvislostí. V současné době v SSSR, kde je již vybudována vyspělá socialistická společnost, tělesná kultura ztvárňující — jak se obecně uznává

— nejvyšší vymoženosti v dané sféře lidské kultury vyzrává v komponent sovětského způsobu života, prolnutého výraznými socialistickými a zárodečnými komunistickými rysy.

V socialistických zemích procházel proces tvorby tělesné kultury obdobným historickým vývojem, i když vzhledem k časově pozdějšímu nástupu budování socialismu některé etapy v procesu její geneze buď chyběly (například etapa předválečná a válečná), nebo byly v důsledku výrazné internacionální pomoci SSSR značně zkráceny (především počáteční etapa jejího obsahového formování na socialistických principech). Rovněž lze předpokládat i kratší trvání současné etapy přeměny tělesné kultury v komponent socialistického způsobu života, a to vzhledem k prohlubování socialistické integrace v této oblasti [Marek 1972; Merhautová, Joachimsthaler 1976, 1977; Novikov, Matvejev 1967, 1976; Ponomarev 1974; Strážnai 1975 a jiní].

*Analýza geneze procesu vědeckého poznávání podstaty tělesné kultury* ukazuje na několik rovin nebo stupňů přechodu od empirických faktů k teoretickému zobecnění.

Jednu rovinu představuje získávání empirických faktů o působení tělesných cvičení na lidský organismus. Na tomto základě se přistupovalo k teoretickému zobecnění osvětlujícímu tělesnou kulturu jako kulturu těla. Tělesná kultura byla tedy vřazována do oblasti faktorů podílejících se na fyzické reprodukci člověka.

Druhá rovina představuje získávání empirických dat o tělovýchovném procesu, což umožnilo teoretickou interpretaci tělesné kultury ve vazbě na systém výchovy a vzdělání. Vyskytuje se zde i snaha o aplikaci poznatků o zákonitostech pedagogického procesu, procesu přenosu a řízení informací, formování osobnosti.

Další rovina je charakterizována získáváním empirických údajů o hodnotovém systému tělesné kultury. Tento přístup vedl k vysvětlování tělesné kultury jako součásti kultury. Zde se setkáváme se dvěma protichůdnými postupy. Na jedné straně je snaha prohloubit poznatky o tělesné kultuře aplikací obecnějších poznatků o zákonitostech tvorby hodnot, rozvoje

tvůrčích schopností člověka, vztahu individuálních a společenských zájmů, kultivaci osobnosti apod. Na druhé straně se setkáváme s výskytem zúžených pohledů vřazujících tělesnou kulturu pouze do sféry volného času.

Poslední rovina směřuje k prohloubení poznatků o funkcích a vazbách tělesné kultury jako subsystému v systému společenských organizací prostřednictvím analýzy její institucionální struktury. V současné době se zde prosazuje tendence zkoumat tělesnou kulturu ve vazbě na problémy sociálního plánování [Kožíšek, Nekola 1976; Pereverzin 1973; Šprynar 1976 a jiní].

Konfrontace geneze tělesné kultury jako sociálního jevu a geneze poznatků o podstatě tělesné kultury ukazuje na značné rezervy v poznávání tohoto fenoménu. Zatímco ve vyspělé socialistické společnosti lze již pozorovat jevy svědčící o jeho vyvrátění a ve společnosti budující rozvinutý socialismus jsou patrné momenty naznačující počátek proměňování tělesné kultury v komponent socialistického způsobu života, není dosud dostatečně rozpracován teoreticko-metodologický přístup k jejímu hlubšímu poznání, a to v propojení s prvky a komponenty základní struktury způsobu života. Jsme toho názoru, že souběžně s dalším intenzivnějším poznáváním určitých dílčích stránek tělesné kultury z výše uvedených aspektů je nutno již nyní orientovat zkoumání tělesné kultury v širších vazbách na problematiku tvorby socialistického způsobu života. Takto koncipovaný přístup k poznávání podstaty tělesné kultury otevírá nové cesty

- k prohloubení orientace jejích funkcí na socialistické životní hodnoty a
- k zefektivnění řízení jejího rozvoje v souladu s podstatnými tendencemi upevňování socialistického způsobu života.

#### **Analýza postavení tělesné kultury ve struktuře socialistického způsobu života**

Spojování vymožeností vědeckotechnické revoluce s přednostmi socialismu otevírá nové možnosti pro kvalitativní přeměnu

způsobu života, směřujícího k všestrannému rozvoji osobnosti v celospolečenském rámci. Proto zkoumání socialistického způsobu života — jak se na to poukazuje v dokumentu XXV. sjezdu KSSS a XV. sjezdu KSČ — je považováno za jeden ze základních problémů teoretického postžení zákonitostí a tendencí vývoje vyspělé socialistické společnosti. Aktuální potřeba vytvořit teorii socialistického způsobu života vyplývá především

- z vyvrátění reálného socialismu samého, a to i v jednotlivých zemích světové socialistické soustavy,
- z marxisticko-leninského poznávání socialismu a prognóz rozvoje a řízení sociálních procesů socialistické společnosti,
- ze závažnosti této problematiky v ideologickém boji [Hrzal 1976; Brychnář 1976; Popov 1976; Widerspiel 1976 a jiní].

Vzhledem k uvedeným skutečnostem se v socialistických zemích věnuje soustředěná pozornost teoretickému rozvedení pojmu způsobu života v soustavě kategorií historického materialismu a akcentuje se řešení problematiky socialistického způsobu života již ne pouze z hlediska zdokonalování jeho jednotlivých stránek, ale v syntetické podobě. Aktualizuje se studium determinant i podmínek utváření socialistického způsobu života, jeho charakteristických rysů a základních komponentů, jakož i zakotvení těchto poznatků v praktické politice.

Utváření a prohlubování socialistického způsobu života a formování osobnosti socialistického člověka vystupují jako vzájemně se prolínající a podmiňující procesy realizace subjektivních a objektivních podmínek všestranného rozvoje socialistické společnosti. Tato souvislost obou procesů vyvolává potřebu hlubšího, komplexního výzkumu problémů rozvoje člověka a výzkumu procesů krystalizace některých specifických, kvalitativně nových rysů socialistického způsobu života. K těmto specifickým rysům, které jsou imanentní právě socialistickému způsobu života, patří zdravý způsob života. Mezi faktory, které ovlivňují zdravý způsob života, hraje důležitou roli tělesná kultura, jejíž podíl na

tvorbě socialistického způsobu života je však ještě širší a mnohostrannější.

Marxistické objasnění základních otázek podstaty a procesu tvorby socialistického způsobu života vytvořilo teoretické a metodologické předpoklady pro hlubší analýzu funkcí tělesné kultury v životě společnosti.

Z pozic marxismu-leninismu je způsob života chápán jako složitý společensko-historický proces zákonitě odrážející stupeň rozvoje výrobních sil, vyspělosti výrobních a společenských poměrů, a představující široký komplex činností, jimiž lidé různými způsoby uspokojují a utvářejí své potřeby, vztahů, které v tomto koloběhu činností a potřeb vznikají, i s nimi spjatých hodnot, norem a idejí [Butenko 1976; Filipcová, Filipce 1976; Glezerman 1974; Hronský 1976; Kapustin 1974; Magdolen 1974; Markov 1976; Rutkevič 1975; Strumilin; Pisarenko 1976; Suchý a kol. 1976; Tolstych 1977].

Nejobecnější kvalitativní rysy, rozvoj a přeměny způsobu života jsou determinovány společenskými vztahy odpovídajícími konkrétnímu způsobu výroby. Utvářejí základní strukturu vztahů, v níž fungují jednotlivé prvky a komponenty, které se mohou za určitých okolností stát aktivními faktory přispívajícími k vykrystalizování podstatných odlišností způsobu života v různých sociálně ekonomických formacích. Proces tvorby způsobu života je dlouhodobý a jeho jednotlivé rysy a komponenty se postupně rozvíjejí na základě podmínek a možností společnosti v jednotlivých etapách výstavby socialismu.

Aplikace uvedených teoretických závěrů na zkoumání společenských funkcí tělesné kultury klade dvojí požadavek: vycházet z determinace postavení tělesné kultury konkrétními společensko-výrobními vztahy a přistupovat k ní jako k aktivnímu faktoru podílejícímu se na upevňování konkrétních společenských vztahů. V analýze našeho systému tělesné kultury se tedy jedná o společenské vztahy odpovídající etapě budování rozvinuté socialistické společnosti a o přínos tělesné kultury ke kvalitativnímu vyzrání socialistických rysů způsobu života a k rozvíjení tvořících se rysů komunistických.

Ke klíčovým otázkám patří stanovení efektivních, cílově optimálních postupů řízení tělesné kultury v socialistické společnosti a prohloubení jejích funkcí v dialektické jednotě s ostatními společenskými procesy. To předpokládá analýzu jejího postavení ve struktuře socialistického způsobu života. Bylo by v rozporu s dialekticko-materialistickou metodou poznání sociálních procesů chápat toto postavení staticky. Naopak, stojí před námi úkol postihnout dialektickou proměnlivost jejího postavení a dynamiku jejích vazeb s ostatními komponenty způsobu života i jeho determinantami a faktory, tj. postihnout tento problém v celé jeho komplexnosti a dialektické rozpornosti. S tím souvisí potřeba vyjasnit tyto otázky:

- Za jakých podmínek a v jakých vazbách lze chápat tělesnou kulturu jako prvek některého z komponentů způsobu života?
- Kdy má být pojímána jako vnější faktor či nástroj ovlivňování jednotlivých prvků, resp. komponentů?
- Lze již vymezit její obsah jako nového komponentu socialistického způsobu života?

Vycházíme-li ze struktury způsobu života nastíněné B. Filipcovou a J. Filipcem [1976], kteří vymezují tři vzájemně propojené okruhy komponentů podstatných pro reprodukci a tvorbu lidského života, lze tělesnou kulturu pojímat v těchto různých postaveních:

1. jako element některého z komponentů strategického významu — práce, účast na rozhodování a řízení společenských procesů, vzdělání;
2. jako jeden z komponentů vyjadřujících společensky determinovanou reprodukci fyzické stránky společenského člověka; zde se ukazují dvě možnosti: pojímat ji
  - a) jako prvek komponentu zdraví—výživa,
  - b) jako samostatný komponent;
3. jako jeden z komponentů podílejících se specifickým způsobem na rozšíření reprodukci lidského života a směřujících k všestrannému harmonickému rozvoji člověka; zde se naskytají tři možnosti:
  - a) považovat ji za element kultury (v užším slova smyslu),



b) za element volného času,

c) za nový samostatný komponent;

4. jako nástroj doplňující a znásobující činnosti a funkce dalších komponentů a prvků socialistického způsobu života nebo jako faktor modifikující způsob života individua, resp. určitých skupin lidí.

Tělesná kultura (včetně jejích komponentů tělesné výchovy a sportu) nabývá v současné socialistické společnosti nových kvalitativních rysů a stává se společenským jevem rostoucího politického, ekonomického, kulturně výchovného a zdravotně preventivního významu. Vzhledem k této skutečnosti považujeme chápání tělesné kultury pouze jako prvku některého z uvedených komponentů, nebo jako komponentu podléhajícího se na reprodukci jedině fyzické stránky společenského člověka, nebo jen jako faktoru modifikujícího způsob života individua za příliš zúžené.

Jednostranným, zúženým pojmáním postavení tělesné kultury ve způsobu života se vyznačuje řada buržoazních koncepcí. Většina z nich tělesnou kulturu považuje za sféru prožitků, hry a emocionální relaxace, v níž jedině může člověk v současné době uspokojovat svou biologickou potřebu pohybové aktivity, své úsilí a snažení o vyniknutí a seberealizaci, vybíjet svůj instinktivně agresivní náboj, a dále za prostředek k dosažení „sociální rovnosti“. Tyto koncepce vesměs přehlíží dominantní roli společensko-výrobních vztahů, do nichž je tato specifická sféra mnohostranně lidské činnosti vřazena a které determinují její sociální zaměření. Odtahují tak tělesnou kulturu od reálného života jedince a společnosti. Jsou postaveny na různých filozofických směrech, pro něž je charakteristické ztotožňování člověka s jeho biologickým základem a zastávání názoru o nezbytnosti trvalého, nerozřešitelného konfliktu mezi individuálním a sociálním.

K osvětlení postavení tělesné kultury v životě jedince i společnosti přistupujeme ze zcela rozdílných pozic. Základním východiskem je chápání tělesné kultury jako sociálního jevu, který v sobě odráží obecné typologické rysy způsobu života formované celým společenským řádem a projevující se prostřednictvím zvláštního

a jedinečného v aktivitě, vztazích, způsobu života různých skupin lidí i jednotlivců a který se vyznačuje specifickým přínosem k formování osobnostního profilu občanů a způsobu života.

Zvýrazněné zacílení společnosti budující rozvinutý socialismus na utváření a kultivaci společenských potřeb a činností směřujících k rozšíření reprodukci člověka determinuje kvalitativní přeměnu společenského postavení tělesné kultury. Již v současné době lze hovořit o základních předpokladech, které umožňují charakterizovat její obsahové vymezení jako nového samostatného komponentu socialistického způsobu života:

— Probíhá reálný proces formování socialistického způsobu života.

— Ve společenském vědomí postupně zakotvují představy zakladatelů marxismu-leninismu o obecných rysech všestranně rozvinuté osobnosti budovatele komunismu, vyjadřujících harmonické spojení duchovního bohatství, morální čistoty a tělesné dokonalosti.

— Byly překonány společensko-ekonomické bariéry v dostupnosti tělesné kultury všem občanům. Tělesná kultura se tak v socialistické společnosti stává nástrojem sbližování neantagonistických tříd a sociálních skupin, stírání rozdílů mezi městem a venkovem, harmonického rozvoje fyzických a intelektuálních potencií člověka.

— Stoupá zájem o tělovýchovné činnosti a prohlubují se jejich formy na základě vědeckých poznatků.

— Systém tělesné kultury se rozvíjí na základě plánovitého prohlubování jednoty ideologických, vědeckých a metodologických základů a jednoty institucionálního zabezpečení a řízení.

Možnost pojímat tělesnou kulturu jako nový samostatný komponent odpovídá i obecným požadavkům vymezení obsahu komponentů socialistického způsobu života, neboť tělesná kultura zahrnuje propojení specifických činností, potřeb, vztahů, hodnot a norem zaměřených k všestrannému rozvoji osobnosti. Současně zahrnuje i propojení s ostatními komponenty socialistického způsobu života, její funkční aktivita doplňuje a obohacuje funkce dalších komponentů a prvků.

S přeměnou a vyhrávaním tělesné kultury v komponent socialistického způsobu života se budou prohlubovat i její funkce ve vztahu k individuu — tj. funkce aktivního faktoru podílejícího se na tělesném rozvoji člověka, formování jeho osobnosti a způsobu života.

Marxisticko-leninské pojmání jednoty biosociální přírody a osobnostní sociálně aktivní podstaty člověka je základním východiskem pro správné chápání vzájemného vztahu biologického a sociálního při analýze funkcí tělesné kultury jako faktoru působícího na člověka i její přeměny v komponent socialistického způsobu života. Rozvoj a zdokonalování člověka jsou odrazem realizace dvou vzájemně se podmiňujících programů — biologického a sociálního. Biologický (genetický) program se uskutečňuje v průběhu ontogeneze formováním fenotypu pod vlivem vnějšího přírodního a sociálního prostředí, sociální program pak se realizuje v procesu výchovy, vzdělání, pracovní a společenské aktivity individua [Dubinin, Nikitjuk 1976; Fedosejev 1976; Izutkin, Caregorodcev 1976; Karsajevskaja 1970 a jiní]. Tělesná kultura se podílí na obou programech. Nebylo by správné osvětlovat kvalitativní přeměnu tělesné kultury pouze v biologické rovině. Současně by bylo nedialektické zamlžovat nebo přehlížet specifikum jejího přínosu. Kvalitativní přeměnu tělesné kultury je nutno vidět v přesunu těžiště jejího specifického působení od uspokojování primární potřeby pohybové aktivity podporující normální fungování organismu k fyzickému zdokonalování v rámci všestranného rozvoje osobnosti a v rámci společenského uplatnění člověka.

Poznatky o kvalitativní přeměně tělesné kultury představují teoretický základ rozvíjení její funkce jako účinného nástroje socialistické společnosti přispívajícího k rozšířené reprodukci společenského člověka, k prohlubování socialistických rysů způsobu života a k obohacování a zkvalitňování socialistických společenských vztahů.

V zájmu bližšího osvětlení funkcí tělesné kultury ve způsobu života se pokusíme na základě vztahu subjekt-objekt charakterizovat činnosti, které tělesná kultu-

ra v sobě zahrnuje, stanovit, jaké potřeby se těmito činnostmi uspokojují a stimulují, jaké vztahy se formují a jaké hodnoty a normy se realizují v procesu těchto činností.

## Analýza obsahové stránky tělesné výchovy

Tělesná kultura představuje jednu ze specifických sfér mnohostranné lidské činnosti. V obecném smyslu je každá lidská činnost působením subjektu na objektivní svět nebo na sebe sama, cílevědomým přetvářením objektu subjektem. Podstatným rysem veškeré lidské činnosti je její společensko-individuální charakter. V podmínkách naší společnosti proto přistupujeme k *tělesné kultuře jako k činnosti*, v níž se uplatňuje individuálnost souběžně s upevňováním intenzivních sociálních vztahů, jako ke specifické činnosti člověka ve společnosti, jejíž uskutečnění vyžaduje stabilní, tvůrčí a aktivní samostatnost jednotlivce a která jej současně vřazuje do společnosti.

Tělesná kultura ve smyslu činnosti je jako komponent socialistického způsobu života determinována jeho orientací na všestranný rozvoj osobnosti. Při členění činností tvořících předmětný obsah tělesné kultury vycházíme z postavení člověka v této společenské sféře:

— z jeho postavení jako subjektu a zároveň objektu, který provádí aktivně cílevědomou pohybovou činnost, jejímž prostřednictvím působí na sebe sama (cvičenec, sportovec, turista, pacient atd.);

— z jeho postavení jako subjektu, který svou tvůrčí činností řídí určitou oblast nebo proces tělesné kultury (pedagog, vědecký pracovník, organizátor, tělovýchovný lékař, rozhodčí atd.);

— z jeho postavení jako člověka, který přijímá přímo nebo zprostředkovaně informace o pohybové aktivitě a mezilidských vztazích v jednotlivých oblastech tělesné kultury (divák, posluchač, čtenář atd.).

Z tohoto aspektu vymezujeme v předmětném obsahu tělesné kultury tyto okruhy činností:

1. *Okruh specifických formativních činností pohybového charakteru*, do něž vřazujeme tělesnou výchovu, sport, turistiku

a léčebnou tělesnou výchovu. Formativní pohybové činnosti působí na sociálně biologický základ člověka. Vzhledem k tomu, že převážná většina z nich se uskutečňuje v pedagogickém procesu, rozšiřuje se jejich působení na formování sociálně osobnostní podstaty člověka. Můžeme je tedy označit jako formativní, výchovně vzdělávací činnosti pohybového charakteru. Kromě tohoto dominantního aspektu vystupuje u každé činnosti do popředí určitá specifická stránka, která jednotlivé činnosti navzájem obsahově odlišuje. Například u sportu jde především o soutěživou stránku činnosti, u turistiky o stránku rekreační a poznávací, u léčebné tělesné výchovy o stránku léčebnou a kompenzační. V souvislosti s tím, že tělesnou výchovu, sport, turistiku a léčebnou tělesnou výchovu považujeme za komponenty vnitřní struktury tělesné kultury, vrátíme se ještě v závěru této kapitoly k jejich charakteristice.

2. *Druhý okruh představují činnosti spojené se zabezpečením a řízením podmínek pro realizaci činností prvního okruhu.* Jde především o pedagogickou, ekonomickou, organizačtorskou, vědeckou, vývojovou, politickovýchovnou, kulturní, klinickou a hygienickou činnost související s tělesnou kulturou a vyjadřující specifiku této společenské sféry. V obecném smyslu tyto činnosti vyjadřují tvůrčí účast subjektu na poznávání zákonitostí, řízení procesů a zabezpečování podmínek pro rozvoj příslušné společenské sféry. Představují prostor pro společenskou angažovanost subjektu. Každá z nich má svá specifika. V tělesné kultuře se všechny tyto činnosti mohou shodovat s profesionální činností, nebo mohou představovat zájmovou činnost individua.

3. *Třetí okruh tvoří recepčně komunikační činnosti.* Jednou z jejich nejmasovějších forem je tělovýchovné a sportovní diváctví. Lze je charakterizovat jako zájmovou, zábavně rekreační, současně však i jako kulturně výchovnou činnost, v níž člověk přijímá přímo nebo prostřednictvím masových komunikačních prostředků informace o činnostech prvního okruhu, o vztazích a hodnotách, které se v jejich procesu realizují; nepřímo získává představu o efektivitě činností druhého

okruhu; rozšiřuje své poznatky a reaguje na situaci emocionálními prožitky a chování. Je to druh činnosti, ve které má člověk možnost projevit a prověřit některé stránky své osobnosti.

Pozitivnost sociálních, psychologických, fyziologických, estetických a kulturních důsledků této činnosti u jedince závisí od kvality činností druhého okruhu. Každá ze specifických činností tělesné kultury může vystupovat i v roli nástroje socialistického způsobu života, doplňujícího a znásobujícího činnosti jeho dalších komponentů a prvků, nebo v roli faktoru modifikujícího způsob života jednotlivce.

*Tělesná kultura se specifickým způsobem podílí na realizaci a stimulaci primárních i sekundárních potřeb.* Přitom je nutno zdůraznit, že i primární potřeby spojené s reprodukcí fyzické stránky společenského člověka jsou podmíněny historicky a sociálně. Jejich úroveň se zvyšuje, a to vzhledem k tomu, že jsou orientovány na optimální možnosti svého uspokojování, jež v dané společnosti objektivně existují. Tyto potřeby se zároveň stávají složitějšími, neboť rozvoj výroby a společnosti činí složitějšími i podmínky životních činností člověka a vytváří stále nové potřeby. Z tohoto pohledu i optimální tělesný rozvoj člověka, který představuje jednu z potřeb uspokojování tělesnou kulturou, má stále vyšší úroveň a složitější strukturu. V socialistické společnosti se tato potřeba přetváří v potřebu fyzického zdokonalování člověka a rozšiřování jeho potenci, tj. v potřebu přesahující rámec potřeb nutných pro fyzickou reprodukci společenského člověka, a stává se tak součástí vyšší, sekundární potřeby směřující k všestrannému rozvoji osobnosti. Tělesná kultura obsahuje ještě celou řadu specifických sekundárních potřeb, které vyplývají z uplatnění jejich funkcí ve společnosti. Jde hlavně o potřeby aktivní účasti cvičenců a sportovců na životě společnosti, na rozvíjení a upevňování socialistických vztahů mezi lidmi, morálních kvalit, estetického vkusu a kulturního odpočinku, na rozvíjení přátelských mezinárodních styků a úspěšné státní reprezentace.

V socialistické společnosti dochází k stále těsnějšímu sblížování a vzájemnému



prolínání individuálních potřeb s potřebami celospolečenskými. Tento proces probíhá i v tělesné kultuře, která nabývá funkce stimulačního činitele usměrňujícího činnost lidí k uspokojování potřeb nejen individuálních, ale i společenských.

Mezi faktory, k jejichž působení se v průběhu fylogeneze adaptoval biologický substrát člověka, hraje významnou roli pohybová aktivita. Je spojena s ontogenezí člověka a patří k podstatným geneticky podmíněným biologickým potřebám lidského organismu. Současně je nutno mít na zřeteli i sociální podmíněnost a význam této potřeby, neboť jejím prostřednictvím se nejvýrazněji projevuje interakce člověka s přírodním prostředím — přizpůsobení tomuto prostředí a jeho ovládání. Mezi podmínkami pohybového režimu a potřebou pohybové aktivity, nutné pro harmonický rozvoj organismu, mohou vzniknout disproporce. Již nyní se v důsledku vědeckotechnického pokroku začíná aktivizovat řada nežádoucích faktorů, které omezují možnosti spontánní pohybové aktivity a podporují sedavý způsob života. Narůstá tak potřeba zařazovat do každodenního života řízené pohybové činnosti. Jsou totiž účinným stimulem optimální ontogenetické realizace fylogeneticky utvořeného genetického programu v podmínkách individuálního života. Tělesná kultura představuje široký prostor pro realizaci nejen individuálních potřeb morfologicko-fyziologického, hygienicko-preventivního a léčebného charakteru, ale i potřeb sociální aktivity a angažovanosti, přípravy k práci, uplatňování pohybových předpokladů a tvůrčích schopností v zájmové činnosti, uspokojování estetických prožitků a kulturního naplnění volného času, styku a sounáležitosti individua s kolektivem.

V tělesné kultuře vystupují v dialektické jednotě vztahy vyjadřující to obecné, co ji determinuje jako sociální kategorii, a vztahy aktuální, vyplývající ze vzájemného působení sociálních jevů. Socialistická tělesná kultura se rozvíjí v procesu tvorby socialistického způsobu života, je tedy determinována socialistickými výrobními, třídními, ideologickými a politickými vztahy. Upřesnění hierarchie a dynamiky aktuálních vztahů tělesné kultury

ve struktuře socialistického způsobu života je velmi složité. *V tělesné kultuře se prolínají vztahy člověka k přírodě, člověka ke společnosti, k lidem a k sobě samému, jakož i vztahy vyplývající ze vzájemné návaznosti a podmíněnosti funkcí jednotlivých komponentů a prvků socialistického způsobu života a komponentů a prvků její vlastní vnitřní struktury.*

Vztah člověka k přírodě se projevuje především v tom, že člověk svou pohybovou aktivitou vědomě mění sám sebe, čímž přispívá k vytváření předpokladů pro dokonalejší ovládání přírody; dále v tom, že využívá přírodních faktorů v integraci s řízeními pohybovými činnostmi k svému zdokonalování. V tělesné kultuře se odrážejí vztahy člověka nejen s nejbližším tělovýchovným a sportovním okolím (například vztahy mezi pedagogem a cvičencem, trenérem a sportovcem, sportovcem a divákem, funkcionáři, soupeři atd.), ale i širší společenské vztahy mezi sociálními vrstvami, skupinami, třídami, organizacemi a celou společností. Zaměřenost, hloubka a pozitivnost utvářených vztahů jednotlivce ke společnosti a kolektivu jsou do značné míry ovlivněny kvalitou řízení tělovýchovného procesu, uplatněním vhodných forem politickovýchovné práce, obsahem a dostupností tělovýchovně sportovní informace.

Kvalita vztahů mezi tělesnou kulturou a ostatními komponenty socialistického způsobu života a jejich dynamika souvisí s úrovní, fungováním a relevancí příslušného komponentu nebo prvku v určité etapě formování socialistického způsobu života a s podmínkami materiální i duchovní povahy, které může společnost poskytnout pro rozvoj některých z nich. To platí i pro vztahy uvnitř vlastního systému tělesné kultury.

K tělesné kultuře je nutno přistupovat rovněž z aspektu hodnot a norem. *Hodnotový systém tělesné kultury obsahuje hodnoty vytvořené společností, které zajišťují rozvoj tělesné kultury, specifické instrumentální hodnoty bezprostředně ovlivňující život společnosti, a cílové hodnoty, na něž se orientuje.*

K prvním hodnotám, které jsou současně podmínkami pro fungování a rozvoj tělesné kultury, patří okruh specifických

hodnot, vyjadřujících stav tělovýchovného systému, úroveň jeho ideologických, vědeckých a metodických základů a okruh transformovaných hodnot, vytvořených jinými společenskými sférami.

Hodnoty bezprostředně ovlivňující život společnosti se odrážejí v rozvoji osobnosti člověka, v podílu na tvorbě socialistického způsobu života a krystalizaci jeho rysů, ve vytváření specifických tělovýchovných hodnot. Tělesná kultura tím, že stimuluje člověka k aktivní pohybové činnosti, působí na rozvoj jeho fyzického základu. Odraz tohoto působení se projevuje ve formování tělesné konstituce, v aktivizaci a koordinaci fyziologických funkcí, v mobilitě funkčních rezerv, v adaptabilitě, reaktivitě organismu a jeho odolnosti vůči nespecifickým podnětům, v tvorbě pohybových návyků, v rozvíjení pohybových schopností a tělesných vlastností. V tvorbě těchto hodnot, které znamenají významný přínos pro výsledky činnosti také v jiných společenských oblastech, je funkce tělesné kultury nezaměnitelná. Je to především oblast práce, zdraví a brannosti, kde fyzické hodnoty člověka rozvíjené tělesnou kulturou mají nejpronikavější a nejširší uplatnění. V součinnosti s jinými sférami společenské činnosti se tělesná kultura účinně spolupodílí na formování morálních a intelektuálních hodnot osobnosti, na politickém uvědomování a utváření osobního profilu občana socialistického státu a na způsobu jeho života. Nutno poukázat ještě na celou oblast specifických hodnot týkajících se rozvoje forem pohybových činností, tělovýchovného a tréninkového procesu, vrcholné sportovní výkonnosti, hodnot vznikajících v procesu řízení tělovýchovného hnutí, přípravy kádrů, výstavby tělovýchovných zařízení, získávání vědeckých poznatků, umělecké tvorby, propagační práce, vývoje technických prostředků k tělovýchovným účelům.

Obecné cílové hodnoty, na něž se orientuje tělesná kultura, jsou totožné s cílovými hodnotami socialismu. Je to všestranný rozvoj osobnosti v celospolečenském rozsahu a tvorba komunistického způsobu života. Specifickou cílovou hodnotou tělesné kultury je fyzické zdokonalování v rámci všestranného rozvoje osobnosti.

V každé oblasti společenského života je zakotven určitý *systém norem*, bez jejichž akceptování by byl narušen její plánovitý rozvoj. V tělesné kultuře se uplatňují jak obecné normy řízení a fungování společnosti jako celku i jejích jednotlivých sfér, tak specifické normy řízení a posuzování tělesné zdatnosti, sportovní výkonnosti, sportovního soutěžení, chování sportovců, cvičenců, funkcionářů, pedagogů a diváků, výběru do sportovní reprezentace. Tyto normy se mění vzhledem k potřebám a podmínkám společnosti a tělesné kultury. Nejdynamičtější charakter mají normy vztahující se k tělesné zdatnosti a tělesné výkonnosti.

Jak jsme již uvedli, považujeme za základní komponenty tělesné kultury tělesnou výchovu, sport, turistiku a léčebnou tělesnou výchovu, které představují specifické formy její činnosti. Přistupujeme-li k nim z pohledu začlenění do struktury socialistického způsobu života, je nutno je opět chápat jako propojení dalších specifických činností, potřeb, vztahů, hodnot a norem. Ve zpětném vztahu k socialistickému způsobu života vystupují tyto komponenty tělesné kultury jako jeho prvky, propojené a fungující v jeho mnohostranných vnitřních vazbách.

## Shrnutí

Pokusili jsme se naznačit některá teoreticko-metodologická východiska ke zkoumání tělesné kultury jako sociální kategorie. Tělesnou kulturu chápeme jako sociální jev determinovaný společensko-výrobními vztahy, jehož vnitřní strukturu tvoří složitá hierarchie dialekticky propojených specifických systémů činností, potřeb, vztahů, hodnot a norem. Představuje jednu ze specifických sfér mnohostranné lidské činnosti, v jejímž průběhu člověk vstupuje do interakce se společenským a přírodním prostředím, sféru, která v sobě zahrnuje všechny hodnoty vytvořené a využívané společností k optimalizaci fyzického rozvoje a zabezpečení příslušné úrovně tělesné připravenosti lidí, která se podílí na formování biologické a sociální stránky osobnosti a na prohlubování socialistických společenských vztahů.

Řada statistických údajů (růst členské základny tělovýchovných organizací; nebývalé zvyšování počtu rekreačně sportujících a účasti neorganizovaných osob na turistických akcích; zvyšování aktivity, angažovanosti a počtu dobrovolných tělovýchovných pracovníků; rozšiřování zahraničních sportovních a turistických styků; zvyšování zájmu o sport prostřednictvím masových komunikačních prostředků; prosazování nových forem tělovýchovných činností, jako například cvičení rodičů s dětmi, léčebná a rehabilitační cvičení atd.) svědčí o neustálém zvyšování významu tělesné kultury v životě socialistické společnosti i jednotlivce, o narůstání a rozšiřování jejích funkcí. Na základě analýzy socialistického systému tělesné kultury docházíme k závěru, že v průběhu budování vyspělé socialistické společnosti se souběžně s celkovou orientací socialistického způsobu života bude i v tělesné kultuře zintenzivňovat proces překračování hranic saturace primárních (biologických) potřeb pohybové aktivity a urychlovat tendence k saturaci sekundárních potřeb fyzického zdokonalování v rámci všestranně rozvinuté osobnosti. Tento proces by se měl odrazit v kvalitativní přeměně tělesné kultury v komponent socialistického způsobu života podílející se na rozšířené reprodukci společenského člověka, v nástroj socialistické společnosti využívaný k prohlubování socialistických rysů způsobu života, v aktivní faktor formování osobnosti individua, prohlubující jeho sepětí se společností.

Mezi objektivními podmínkami vytvářenými socialistickou společností pro rozvoj tělesné kultury a stupněm jejich využití může dojít k disproporcii vzhledem k nedostatečnému fungování vazeb mezi tělesnou kulturou a dalšími sférami společenského života nebo vzhledem k nedostatečnému fungování jejích vnitřních vazeb. Proto je velmi důležité permanentně sledovat dynamiku těchto vzájemných vztahů, jakož i perspektivní tendence jejich rozvoje v návaznosti na proces formování socialistického způsobu života. Potřeba komplexní analýzy tělesné kultury z pohledu tvorby socialistického způsobu života se ještě zvýrazňuje v souvislosti se změnami obsahu a charakteru

práce, s narůstáním volného času, s působením nových faktorů životního prostředí v důsledku vědeckotechnické revoluce. Bude nutno provést další detailní analýzy komponentů a prvků tělesné kultury, zabývat se studiem jejího podílu na krystalizaci základních rysů socialistického způsobu života, i cest a prostředků, jimiž je možno dosáhnout plného uplatnění a rozvinutí jejích funkcí ve vyspělé socialistické společnosti.

## Literatura

- Brychnáč, V.: *Socialistický způsob života a proces realizace svobody*. Filozofický časopis, 24, 1976, č. 6, s. 836–844.
- Butenko, A.: *K voprosu o socialističeskom obraze žizni*. Kommunist, 1976, č. 1, s. 78 až 79.
- Čechák, V.: *Tělesná kultura — způsob života a otázky všestranně rozvinutého člověka*. In: *Tělesná kultura v socialistické společnosti*. Praha, Olympia 1976, s. 7–31.
- Dubinín, N. P.—Nikitjuk, B. A.: *Sootnošenie social'noj i biologičeskoj programy rosta i razvitijsa*. In: *Sport, psichofizičeskoje razvitijsa i genetika*. Moskva, KFK 1976, s. 11 až 21.
- Fedosejev, P. N.: *Problema social'nogo i biologičeskogo v filosofii i sociologii*. Voprosy filosofii 1976, č. 3, s. 56–74.
- Filipcová, B.—Filipek, J.: *Různoběžky života*. Praha, Svoboda 1976. 425 s.
- Glezerman, G. J.: *Lenin i formirovanije socialističeskogo obraza žizni*. Kommunist 1974, č. 1, s. 106–115.
- Hronský, F.: *Socialistický způsob života a životná úroveň*. Sociológia, 8, 1976, č. 6, s. 486–498.
- Hrzal, L.: *Kvalita života v ideologii demokracie a socialismu*. Filozofický časopis, 24, 1976, č. 6, s. 816–824.
- Izutkin, A. M.—Caregorodcev, G. I.: *Jedinstvo social'nogo i prirod'nogo v žiznedejatel'nosti čeloveka*. Voprosy filosofii, 1976, č. 8, s. 73 až 82.
- Joachimsthaler, F.—Merhautová, J.: *Funkce tělesné kultury v podmínkách vědeckotechnické revoluce*. In: *Tělesná kultura v socialistické společnosti*. Praha, Olympia 1976, s. 47–66.
- Kapustin, E. I.: *Socialistický způsob života a jeho ekonomický aspekt*. (Překlad referátu ze symposia AN SSSR 1974 v Moskvě). Bratislava, VÚŽ 1975. 86 s.
- Karsajevskaja, T. V.: *Social'naja i biologičeskaja obuslovennost' izmenenij v fizičeskom razvitijsa čeloveka*. Leningrad, Medicina 1970. 269 s.
- Kožíšek, V.—Nekola, J.: *Prognóza vývoje tělesné kultury v ČSSR*. In: *Tělesná kultura v socialistické společnosti*. Praha, Olympia 1976, s. 67–84.

- Libenský, J.: *Teorie tělesné výchovy*. Praha, SPN 1970. 258 s.
- Magdolen, E.: *Súčasný stav a perspektívne úlohy výskumu socialistického spôsobu života*. Piešťany-Bratislava, VÚZU 1974, s. 52-75.
- Marek, J.: *Bojem proti teoretickým, ideologickým a politickým platformám antisocialistických a pravicově oportunistických sil a nesocialistickým jevům v tělesné výchově, za účinnost politickovýchovné práce v ČSTV*. In: Sborník 2. celostátního semináře o politickovýchovné práci v ČSTV. Praha, ÚV ČSTV 1972, s. 7-108.
- Markov, V. S.: *Obraz žizni i formirovanije čeloveka*. Voprosy filosofii 1976, č. 7, s. 16 až 25.
- Materiály XXV. sjezdu KSSS*. Praha, Svoboda 1976. 206 s.
- Materiály XV. sjezdu KSČ*. Praha, Svoboda 1976. 197 s.
- Matvejev, L. P.: *Teoriya i metodika fizičeskogo vospitaniya*. Moskva, FIS 1976, 302 s.
- Merhautová, J. — Joachimsthaler, F.: *Funkce tělesné kultury v podmínkách vědeckotechnické revoluce*. Praha, VÚT FTVS UK 1973. 193 s.
- Merhautová, J. — Joachimsthaler, F.: *Přístup ke zkoumání podstaty tělesné kultury*. In: Seminář k unifikaci přístupů ke kategoriím tělesné kultury. Praha, ÚV ČSTV 1977, s. 47-67.
- Milštejn, O. K.: *Marksistická i buržuazní sociologická o roli i suščnosti slobodného vremení v sfere fizičeskogo vospitaniya*. In: Sborník 1-oj Vsesojuznoj konferencii po sociologickým problemam fizičeskoi kultury i sporta. Leningrad, CSSSO 1966, s. 50-53.
- Novikov, A. D.: *Problemy teorii fizičeskogo vospitaniya*. Teoriya i Praktika fizičeskoi kultury 1966, č. 5, s. 11-16.
- Novikov, A. D. — Matvejev, L. P.: *Teoria i metodika fizičeskogo vospitaniya*. Moskva, FIS 1967. 337 s.
- Pereverzin, I. I.: *Prognozirovaniye i planirovaniye fizičeskoi kultury i sporta*. Teoriya i praktika fizičeskoi kultury 1973, č. 6, s. 41 až 45.
- Ponomarev, N. I.: *Socialnyye funkcie fizičeskoi kultury i sporta*. Moskva, FIS 1974, 310 s.
- Popov, S. I.: *O souvislosti kvalitativní a kvantitativní stránky způsobu života*. Filozofický časopis, 24, 1976, č. 6, s. 824-835.
- Rutkevič, M. N.: *Socialističeskij obraz žizni i jeho razvitiye*. Voprosy filosofii 1975, č. 11, s. 46-58.
- Stráňai, K.: *Teoria telesnej výchovy v sústave vied*. In: Sborník ITVŠ IV. Bratislava, SPN 1965, s. 153-294.
- Stráňai, K.: *Telesná výchova v systéme komunistickej výchovy, vzdelávania a kultúry občanov ČSSR v období vedeckotechnickej revolúcie a triedne rozdeleného sveta*. Bratislava, VÚ FTVŠ UK 1975. 519 s.
- Strumilin, S. G. — Pisarenko, E. J.: *Socialističeskij obraz žizni: metodologičeskije isslekovaniya*. Voprosy filosofii 1974, č. 2, s. 27-38.
- Suchý, J.: *Dynamika rozvoja socialistického spôsobu života*. Sociológia, 8, 1976, č. 6, s. 499-513.
- Šprynar, Z.: *K funkci a systému socialistické tělesné kultury v období vědeckotechnické revoluce*. In: Tělesná kultura v socialistické společnosti. Praha, Olympia 1976, s. 32 až 46.
- Tolstych, V.: *Socialističeskij obraz žizni i kulturnyj rost ličnosti*. Kommunist 1977, č. 1, s. 71-79.
- Trogisch, F.: *Marxistische Sozialforschung und ihre Anwendung auf dem Gebiet von Körperkultur und Sport*. In: Wissenschaftliche Zeitschrift der Deutschen Hochschule für Körperkultur. Leipzig, 4, 1962, č. 2, s. 88-99.
- Widerspiel, S.: *Způsob života jako filozofická a sociologická kategorie*. Filozofický časopis, 24, 1976, č. 6, s. 898-907.
- Wohl, A.: *Spoleczno-historyczne podłoze sportu*. Warszawa, Sport i Turystyka 1961. 150 s.

## Резюме

Мергаутова И. - Иоахимсталер Ф.: **Функции физкультуры с точки зрения социалистического образа жизни**

В статье приведены теоретико-методологические исходные положения изучения физкультуры. Физкультура рассматривается как социальное явление, обусловленное производственными отношениями, внутреннюю структуру которого образует несколько диалектически взаимосвязанных и иерархически специфических систем потребностей, отношений, ценностей и норм. Специфику вклада физкультуры в социалистический образ жизни авторы усматривают в совершенствовании физической стороны всесторонне развитой личности, в росте потенций человека, в углублении здорового образа жизни. Дальнейшим вкладом физкультуры является и то, что она усиливает функции других сфер общественной жизни в процессе обогащения и перехода к высшему качеству в формировании профиля личности граждан и их образа жизни. В социалистическом обществе был создан целый ряд предпосылок, позволяющих определить содержание физкультуры в качестве компонента образа жизни. Анализ социалистической системы физкультуры приводит к выводу, что в ходе построения развитого социалистического общества будет качественно изменяться и физкультура, превращаясь в компонент социалистического образа жизни, способствующий расширенному воспроизводству общественного человека, в оруудие социалистического общества, используемое в интересах углубления социалистических черт в образе жизни, в активный фактор формирования личности индивида, углубляющий его связь с обществом.



## Summary

### **Merhautová J. — Joachimsthaler F: Function of Physical Education from the Aspect of Forming the Socialist Way of Life**

The present paper discusses the theoretico-methodological starting points of the research into physical education. This is conceived as a social phenomenon determined by social-production relations whose internal structure is formed by a complex hierarchy of dialectically interconnected specific systems, needs, relations, values and norms. The specificity of the contribution of physical education to the socialist way of life is seen in improving the physical component of the many-sidedly developed personality, in enhancing man's potencies and in increasingly practising a wholesome way of life. Its further contribu-

tion consists in complementing and reinforcing the functions of other spheres of social life in the proces of enrichment and attainment of higher values in forming the personality profile of citizens as well as their way of life. In socialist society, a great number of preconditions have been created facilitating the definition of its content as a component of the socialist way of life. An analysis of the socialist physical-education system leads to the conclusion that, in the course of building up a developed socialist society, physical education will change into a component of the socialist way of life participating in the extended reproduction of social man, into an instrument used by socialist society to intensify the socialist features of the way of life, into an active factor of forming the individual's personality and strengthening his connection with society.